

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد.

۲۰۲۱/۱۰/۰۴

داکتر محمدآجان مرزی

وضعیت اقتصادی و بشری در افغانستان

سال‌های متمادی خشونت، فساد اداری و عدم ثبات، اقتصاد ملی افغانستان را تقریباً فلج کرده است و در آستانه بحران شدید قرار دارد. ۴۷،۳٪ نفوس کشور تحت خط فقر یعنی در فقر مطلق زندگی می‌کند. به عبارت دیگر این بخش نفوس کشور برای معیشت روزانه کمتر از ۱،۹۹ دلار را در دسترس دارد. کشور به کمک‌های خارجی وابسته است. سهم این کمک‌ها در سال‌های اخیر در محصولات ناخالص ملی از سبب رشد نسبی اقتصاد ملی کشور کمتر شده و به اساس ارقام بانک جهانی، در سال ۲۰۱۸ میلادی ۴۰٪ بود (بی بی سی - ۲۰۲۱). این در حالیست که یک کشوری که بیشتر از ۱۰٪ محصولات ناخالص ملی اش بر اساس کمک‌های خارجی استوار باشد، به عنوان کشور وابسته به این کمک‌ها پنداشته می‌شود. مصارف دولتی کشور تا سال ۲۰۱۸ میلادی (ارقام موثق فقط تا به این سال در دسترس اند) در حدود ۱۱ میلیارد دلار بوده و تقریباً ۸۰٪ آن (در حدود ۸،۶ میلیارد دلار) از طریق کمک‌های خارجی تمویل می‌شد. مصارف امنیتی قسمت اعظم این کمک‌ها را تشکیل میداد - ۵۶٪ (۴،۸ میلیارد دلار)، در حالیکه در ساحات ملکی و بشری صرف ۴۴٪ (۳،۸ میلیارد دلار) آن به مصرف می‌رسید. تا به سال ۲۰۱۸ میلادی ۲،۶ میلیارد دلار مصارف دولتی از طریق عواید داخلی تمویل می‌شدند (ت. حقی، ن. رابرتس - ۲۰۲۱).

دلایل مهم برای سطح پائین عواید دولتی، فساد اداری، فرار از مالیات، عدم توانمندی حکومت در جهت ایجاد یک سیستم هم‌جانبه مالیات بر ارزش افزوده و انجام در حدود ۹۰٪ فعالیت‌های اقتصادی در بخش اقتصاد غیررسمی است که نه مالیات می‌پردازد و نه هم تحت نظارت دولت قرار داشته و باعث تقویت فعالیت‌های اقتصادی غیرقانونی می‌شود. به این ترتیب منابع داخلی عواید دولتی عموماً صرف به عواید گمرکی و مالیات بر عایدات محدود می‌شوند.

۴۴٪ نیروی کار در سکتور زراعت مشغول به کار بوده و در حدود ۶۰٪ خانوارها عواید شانرا از این سکتور بدست می‌آرند. فعالیت در سکتور زراعت در افغانستان تا حد زیاد به شکل عنعنوی صورت گرفته و به این ترتیب بیشتر از هر کشور دیگر به وضعیت اقلیمی وابسته بوده و سطح مولدیت کار در آن خیلی پائین است. در جریان سال جاری بنابر خشک سالی، سطح تولیدات درین سکتور پائین خواهد بود. فعالیت‌های اقتصادی در سکتورهای دیگر اقتصادی نیز در مقایسه با کمک‌های مالی خارجی به کشور زیاد رشد نکرده است. باوجود آنکه در سال‌های گذشته سکتور خصوصی تاحدی رشد نموده و فعالیت‌های ساختمانی و خدماتی رونق یافتند، اما از سبب عدم موجودیت ثبات سیاسی در کشور، فساد وسیع اداری، زیربنای ضعیف اقتصادی و سایر شرایط دشوار برای فعالیت متشبتین، رشد سکتور خصوصی قابل ملاحظه نبود.

فعالیت متشبتین خصوصی در کشور در آینده، بنابر دلایل مختلف تقلیل زیاد خواهد یافت. سکتورهای صنایع و خدمات در سال ۲۰۲۰ بنابر شیوع ویروس کورونا، عدم ثبات سیاسی و امنیتی - ۴،۲٪ و - ۴،۸٪ بود. رشد سکتور صنایع تا حد زیاد به کمک‌های خارجی و هم سرمایه‌گذاری‌های داخلی وابسته است که رشد آینده آن به انکشافات درین عرصه‌ها وابسته خواهد بود. سکتور خدماتی در ماه‌ها و هم می‌توان گفت سال‌های آینده منفی بوده و روند قهقرائی را خواهد داشت. یک قسمت زیاد تقاضا کنندگان این سکتور نیروها و سازمان‌های خارجی فعال در کشور و یا هم کارمندان این نیروها و سازمان‌ها بودند. با بیرون رفتن این نیروها و سازمان‌ها از کشور کارمندان محلی این نیروها و سازمان‌ها نیز بیکار شده و دیگر عایدی برای تقاضا برای خدمات عرضه شده را نخواهند داشت. به این ترتیب تقاضا به محصولات سکتور خدماتی

د پانو شمیره: له 1 تر 4

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاري ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پاڼه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پاڼوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په خپر و لولئ

از یک طرف با بیرون رفتن نیروها و سازمان‌های خارجی منحیث تقاضا کنندگان خدمات عرضه شده وجود نخواهد داشت و از جانب دیگر از سبب بیکار شدن کارمندان محلی این نیروها و سازمان‌ها که سطح عاید شان در مقایسه با دیگران بصورت نسبی بلند بود، تا حد زیاد تقلیل خواهد یافت.

عین نکته در مورد سکتور ساختمانی نیز صدق می‌کند. در ضمن حکومت نیز یکی از تقاضا کنندگان مهم محصولات سکتور ساختمانی بوده و پروژه‌های مهم انکشافی زیربنائی اشرا از طریق این سکتور عملی می‌کرد. وزارت احیا و انکشاف دهات در اواخر ماه اپریل سال جاری از امضای قرار داد ۹۴ پروژه انکشافی با شماری از شرکت‌های خصوصی و شورا های انکشافی به ارزش یک میلیارد و چهل و پنج میلیون افغانی خبر داد (دوبچی ویلی - ۲۰۲۱). در صورتیکه کمک‌های مالی خارجی به کشور متوقف شوند، شرکت‌های ساختمانی یک مشتری مهم محصولات شانرا از دست خواهند داد.

افغانستان بعد از به قدرت رسیدن مجدد طالبان از یکطرف با خطر شدید فقر و گرسنگی و از جانب دیگر با بحران کلی اقتصاد ملی مواجه است که باعث بیشتر شدن فقر و کمبودی مواد غذائی ناشی از آن خواهد شد، مگر اینکه طالبان یک سیاست داخلی و خارجی معتدل قابل قبول برای کشورهای کمک کننده را در پیش گیرند. بر اساس ارقام نشر شده در اواخر ماه آگست سال جاری از طرف برنامه جهانی غذا (WFP)، یک ثلث نفوس افغانستان با گرسنگی و دو میلیون کودک با سوء تغذی مقابل اند (UN News - ۲۰۲۱). به این ترتیب دسترسی تعداد کثیر مردم به مواد اولیه غذائی روز تا ورز دشوارتر می‌شود.

کشورها و سازمان‌های کمک دهنده به افغانستان، به شمول بانک جهانی و صندوق وجهی بین المللی، بعد از به قدرت رسیدن طالبان، کمک‌های انکشافی شانرا به افغانستان به تأخیر انداختند. صندوق وجهی بین المللی اعلام کرد که کمک مالی به ارزش ۴۵۰ میلیون دالر را که باید به حکومت افغانستان تحویل داده می‌شد، متوقف شده است و حکومت هم آلمان اعلام کرد که ۳۰۰ میلیون دالر کمک برنامه ریزی شده تحویل داده نمی‌شود (صدای امریکا - ۲۰۲۱).

از جانب دیگر ذخایر اسعاری بانک ملی افغانستان در خارج از کشور نیز منجمد شده اند. ذخایر اسعاری در نتیجه مازاد بیلانس تأدیات یک کشور ایجاد شده و بانک مرکزی می‌تواند از آن برای تأمین قابلیت پرداخت بین المللی اقتصاد ملی و یا به عنوان بخشی از سیاست مداخله خود در بازار اسعار استفاده کند (Wirtschaftslexikon 24 - ۲۰۲۱). به عبارت دیگر کشورها اسعار خارجی را در نتیجه صادرات به خارج و سرمایه گذاری‌های خارجی بدست آورده و از یک قسمت این اسعار جهت تمویل واردات استفاده کرده و بقیه آن به شکل پولی و هم ذخایر طلا موجود بوده می‌تواند. اما افغانستان یک کشور وارداتی بوده و کسر قابل ملاحظه بیلانس تجارت را دارد. به این ترتیب می‌توان گفت که منبع اساسی ذخایر اسعاری بانک مرکزی افغانستان نیز کمک‌های خارجی بودند. اما به هر ترتیب، این ذخایر یک منبع مهم برای سیاست پولی و تجارت خارجی کشور می‌باشند.

از جمله ۹ میلیارد دالر ذخایر اسعاری د افغانستان بانک، هفت میلیارد آن به شکل پول نقدی، طلا و اسناد بهادار و اشکال دیگر سرمایه‌گذاری‌ها در نزد بانک مرکزی منظوقی نیویارک (Federal Reserve Bank of New York) قرار دارند. این بانک یک بانک مرکزی منظوقی بوده و همراه با ۱۱ بانک مرکزی منظوقی دیگر سیستم بانک مرکزی ایالات متحده امریکا را تشکیل می‌دهد. قسمت زیاد بقیه ذخایر اسعاری د افغانستان بانک در حسابات بین المللی، بطور مثال در بانک تسویه حسابات بین المللی (Bank for International Settlements) قرار دارند. به گفته رئیس اسبق د افغانستان بانک حداکثر صرف ۰،۲٪ این ذخایر در دسترس طالبان قرار دارد (Tagesschau - ۲۰۲۱). در عین زمان دسترسی مردم و تصدی‌ها به پس‌انداز هایشان محدود شده است. به این ترتیب حجم پول نقدی در جریان اقتصادی کم شده است که باعث ایجاد اختلالات جدی در عرضه و تقاضا شده می‌تواند. این اختلالات سیستم بانکی کشور را نیز با بحران مواجه ساخته می‌تواند. حکومت طالبان در حال حاضر توان پرداخت مزد و معاش قسمت اعظم مأمورین دولتی و هم پرداخت‌ها به تصدی‌های خصوصی را در بدل خدمات ارائه شده شان ندارند. تقاضای مستهلکین، با عاید کمتر ایکه در دست دارند، به محصولات و خدمات محدود شده و به این ترتیب تصدی‌های تولیدی و خدماتی محصولات تولید شده شانرا در بازار به فروش رسانیده نمی‌توانند و مجبور می‌شوند که تولید شانرا محدود و یا هم متوقف سازند. از طرف دیگر در صورتیکه

د پانو شمیره: له 2 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلپکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولی

تصدی‌ها به وجوه مالی شان در بانک‌ها دسترسی کامل نداشته باشند، وسایل مالی کافی را جهت خرید عوامل تولید هم نخواهند داشت. این کار باعث ازدیاد بیکاری، کاهش سطح عاید و تقاضای مردم به محصولات و خدمات عرضه شده در بازار می‌شود. باید خاطر نشان ساخت که این موضوع در ارتباط با مواد اولیه خوراکی صدق نمی‌کند، زیرا که سیالیت تقاضا در برابر قیمت این مواد غیرارتجاعی است، به عبارت دیگر با بلند رفتن سطح قیمت مواد خوراکی در تقاضا به این مواد تغییر قابل ملاحظه رونما نمی‌شود.

سطح قیمت مواد خوراکی در هفته‌های گذشته از ۵۰٪ تا ۷۵٪ ازدیاد یافته است. یکی از دلایل این صعود در سطح قیمت احتکار در قیمت مواد خوراکی و از جانب دیگر کم شدن تقاضا به افغانی در بازار است. همه تلاش دارند که پول دست‌داسته شانرا به ارز خارجی تبدیل کنند که به این ترتیب افغانی ارزش اشرا از دست داده و با پائین آمدن ارزش افغانی قیمت محصولات، به خصوص مواد اولیه خوراکی، که سیالیت تقاضا در برابر بلند رفتن سطح قیمت به این مواد غیر ارتجاعی است، افزایش می‌یابد. ازدیاد تقاضا به اسعار خارجی از یک سو از سبب ترس مردم از نزول بیشتر ارزش افغانی است و از جانب دیگر قاچاق دالر به کشورهای همسایه.

قسمت اعظم وجوه مالی بانک‌های خصوصی پس‌اندازها و امانات تصدی‌ها و افراد است. بانک‌های خصوصی با معاملات بانکی شان پول نقدی اضافی را نیز در اقتصاد ملی ایجاد می‌کنند که به نام پول در حسابات (Book Money) یاد می‌شود. این پول در حسابات بانک‌ها درج بوده و مشتریان در زمان نیاز به آن دسترسی دارند. بانک‌ها در اقتصاد ملی نقش مهم را بازی کرده، پس‌اندازهای مردم را جمع آوری کرده آنرا در اختیار واحدهای اقتصادی دیگر جهت تولید، رشد تولید و ارضای نیازمندی‌های درازمدت قرار می‌دهند. بانک‌ها فقط یک قسمت کم دارایی شانرا را جهت انجام معاملات روزمره شان نگهداشته، بقیه دارایی پولی شانرا به شکل قروض در اختیار تصدی‌ها و مستهلکین قرار می‌دهند. این بخش پول که بانک برای معاملات روزمره مورد استفاده قرار می‌دهد به نام سیالیت بانک و یا دارایی‌های سیال بانک یاد می‌شود. یکی از شاخص‌های مهم برای سنجش سیالیت بانک‌ها نسبت پوشش سیالیت (Liquidity Coverage Ratio) است که نشان دهنده نسبت دارایی‌های دارنده سیالیت بلند مؤسسات مالی در جهت تأمین توانایی مداوم آنها در انجام تعهدات کوتاه مدت شان می‌باشد. هدف این نسبت پیش‌بینی شوک‌ها در سراسر بازار بوده و باعث می‌شود که مؤسسات مالی سرمایه کافی را جهت جلوگیری از هرگونه اختلالات کوتاه مدت ممکنه در سیالیت که باعث اختلال در بازار شده بتوانند، در دست داشته باشند (Investopedia - ۲۰۲۱).

وضعیت اقتصادی کنونی افغانستان سیالیت بانک‌های خصوصی را با چالش‌های جدی مواجه ساخته است، زیرا که از یک واحدهای اقتصادی بنابر معضلات ناشی از بحران اقتصادی دیگر توان پس‌انداز را نداشته و حتی مجبور می‌شوند که برای رفع نیازمندی‌های روزمره شان از پس‌اندازهای محدود شان استفاده کنند و از سوی دیگر از سبب فعالیت محدود اقتصادی دیگر توان آنها نخواهند داشت که قرضه‌هایی را که از مؤسسات مالی بدست آورده اند پس‌پرداخت کنند. به این ترتیب سیالیت بانک‌ها هم از سبب عدم حصول قرضه‌هایشان و هم عدم جلب پس‌اندازها و امانات واحدهای اقتصادی کاهش نموده و با خطر ورشکست شدن مقابل می‌شوند. اقتصاد ملی با ورشکست شدن بانک‌ها یک وسیله مهم را برای دسترسی واحدهای اقتصادی به وسایل مالی از دست داده و در نتیجه بحران اقتصادی شدیدتر می‌شود.

با توجه به نظر اجمالی به شرایط دشوار اقتصادی و بشری در افغانستان، کشور هرچه زودتر به کمک، به خصوص کمک‌های بشری از جانب جامعه جهانی نیاز دارد، در غیر آن با رسیدن ماه‌های زمستان فقر و گرسنگی مردم در کشور شدت بیشتر یافته و به یک فاجعه بشری مبدل خواهد شد. کشورهای کمک‌دهنده در نیمه اول ماه سپتامبر سال جاری در کنفرانس جینوا تعهد بیشتر از یک میلیارد دالر کمک‌های بشری را به افغانستان کردند. آنتونیو گوترش سرمنشی سازمان ملل متحد در یک کنفرانس مطبوعاتی گفت که سازمان ملل متحد ۶۶۰ میلیارد دالر را برای رفع نیازمندی‌های فوری در کشور درخواست کرده است که "بطور کامل" برآورده شده است" (سی ان ان - ۲۰۲۱). باوجودیکه فقر و گرسنگی در کشور روز تا روز بیشتر می‌شود اما متأسفانه این کمک‌های بشری هنوز به کشور نرسیده اند.

منابع:

۱- بی بی سی نیوز- بحران اقتصادی افغانستان بعد از به قدرت رسیدن طالبان، ۲۰۲۱.

د پانوی شمیره: له 3 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلپکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

- ۱- در خط)، درینجا ببینید: [بی بی سی](#)
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۰/۰۹/۲۵)
- ۲- ت. حقی، ن. رابرتس- نیازمندی‌های افغانستان به کمک، ۲۰۲۱.
(در خط)، درینجا ببینید: [ت. حقی، ن. رابرتس](#)
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۰/۰۹/۲۵)
- ۳- دویچی ویلی- امضای قرارداد ۹۴ پروژه انکشافی در افغانستان، ۲۰۲۱.
(در خط)، درینجا ببینید: [دویچی ویلی](#)
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۰/۰۹/۲۵)
- ۴- یو این نیوز- پیش‌بینی در مورد آینده افغانستان در عین آشفتگی، آوارگی و رکود اقتصادی، "بسیار دشوار است"، ۲۰۲۱.
(در خط)، درینجا ببینید: [UN News](#)
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۰/۰۹/۲۵)
- ۵- صدای امریکا- بحران اقتصادی در افغانستان تحت حاکمیت طالبان رو به افزایش است، ۲۰۲۱.
(در خط)، درینجا ببینید: [صدای امریکا](#)
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۰/۰۹/۲۵)
- ۶- 24 - Wirtschaftslexikon - ذخایر اسعاری، ۲۰۲۱.
(در خط)، درینجا ببینید: [Wirtschaftslexikon 24](#)
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۰/۰۹/۲۵)
- ۷- Tagesschau - طالبان بدون دسترسی به ذخایر اسعاری، ۲۰۲۱.
(در خط)، درینجا ببینید: [Tagesschau](#)
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۰/۰۹/۲۵)
- ۸- Investopedia - نسبت پوشش سیالیت، ۲۰۲۱.
(در خط)، درینجا ببینید: [Investopedia](#)
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۰/۰۹/۲۵)
- ۹- سی ان ان- بیش از یک میلیارد دلار کمک برای افغانستان وعده داده شده است زیرا این کشور با "خطرناک ترین ساعت" روبروست، ۲۰۲۱.
(در خط)، درینجا ببینید: [سی این این](#)
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۰/۰۹/۲۵)

پایان

د پانو شمیره: له 4 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلپکنی د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ